

OSKAR UAYLDNING "DORIAN GREYNING SURATI" ROMANI POETIKASI

¹Muhammadjonova Go`zalxon Muhammadjonovna

Farg'ona davlat universiteti, O'zbekiston Respublikasi
Filologiya fanlari doktori, dotsent,

²Xamidova Madina Baxtiyorovna

Farg'ona davlat universiteti, O'zbekiston Respublikasi
Magistratura bo`limi lingvistika (Ingliz tili) yo`nalishi
2 bosqich talabasi

Farg'ona davlat universiteti, Farg'ona,
indeks: 150100, O'zbekiston тел. +998905854409,
madina.hamidova.b@gmail.com.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7374947>

ARTICLE INFO

Received: 18th November 2022

Accepted: 25th November 2022

Online: 28th November 2022

KEY WORDS

Ijod, obraz, san'at asarlari, san'at, tasvir, surat, portret, go'zallik, rassom, muhabbat, axloq, kompozitsiya, noan'anaviy tasvir tamoyillari.

ABSTRACT

Ushbu maqolada "Dorian Greyning portreti" romandagi sifat so'z turkumiga oid bo'lgan so'zlarning badiiy-estetik funksiyasi tadqiq etilgan va o'rganilgan. So'zlarning ma'nodoshlari bilan qiyosiy tahlillari asosida obraz yaratish mahorati, xarakter rivoji, qahramon ichki ruhiy olamini ochib berishga xizmat qiluvchi faktorlar tahlil e'tilgan.

Lisoniy birliklar: "Siz his qilganingizdan ko'ra ko'proq yo'qotasiz", "Rassom go'zallikni yaratuvchidir", vasvasa, ruhni shaytonga sotish, gunohlar uchun muqarrar jazo motivi, abadiy yoshlikka intilish.

Kirish. Oskar Uayld o'z asarlari va qahramonlarining asl ijodkori edi. Uning barcha obrazlari o'z-o'zidan paydo bo'lmagan, balki hayotning o'zidagi insonlar gavdalantirilgan. "Dorian Greyning portreti" romanida, obrazlar ramziy-falsafiy ifodalangan. An'anaga aylangan abadiy yoshlikni izlash motivi Gyotening "Faust", Balzakning "Sag'ri teri tilsimi" asarlarida ham ko'tarilgan. Mazkur asarning bosh qahramoni Dorian Grey ham yosh xushbichim, aristokrat, Faust singari,

yoshlik va go'zallikni saqlab qolish uchun iblis bilan shartnoma tuzadi.

Asarning kulminatsiyasiga qadar jazosiz illatlar mavzusi izchil davom ettiriladi: har qanday jinoyat insonning ikkinchi, ehtiyotkorlik bilan yashiringan "men"ida muqarrar iz qoldiradi, undan o'tmishning "qonli dog'larini" hech narsa yuvib bo'lmaydi. Shunday qilib, rassom Xollvard Dorian tomonidan o'ldirilganidan so'ng, keksa dublining portretidagi qo'llar sirli ravishda qon bilan qoplanadi.

"Dorian Greyning portreti" - bu birinchi navbatda san'at va rassom haqidagi roman bo'lib, u muallifning muqaddimasi bilan boshlanadi, unda san'at haqidagi modernistik g'oyalar ifoda etiladi:

– "Rassom – go'zallikni yaratadigan kishi". Bu dekadensiya va modernizm

manifestini yodga soladi. Ammo butun roman bu manifestni aniq va ravshan rad etishdan iborat. Paradoks asar ushbu manifestga chin dildan ishongan odam haqidagi roman. Rassomning murakkab dunyosini tasviri asosiga qurilgan roman murakkab va noan'anaviy tasvir usullariga boyligi bilan o'ziga xoslik kasb etadi.

Romanda manifestning fikrlari Lord Genri Uottonga berilgan, ammo roman davomida Lord Genrining yomon ishlari haqida hech narsa aytilmagan. Uning shafqatsiz xatti-harakatlari, zinokorlik, befarqlik holatlari bilan ochib beriladi. Lord Genri bu xatti-harakatlari xotiniga hech qanday og'riq keltirmagan.

Oskar Uayld – o'tish davri rassomi, bu uning hayoti va ijodining barcha sohalarida aks etgan. U Fin-De-Siecle davrining ruhini, e'tiqod va qadriyatlarining burilish davri va san'atning har-xil turlariga bevosita ta'sir ko'rsatadigan yangi usullarini topish davrini ifoda etgan shaxsga aylanadi. Adabiy janrlar jadal rivojlanib, ichki dunyoni tahlil qilishga qaratilgan ong oqimi adabiyoti paydo bo'ladi.

Roman hajmjihatidan unchalik katta emas va uni ko'pincha hikoya deb atashadi. Roman janr jihatidan nostandart. U mutaxassislar tomonidan "nasrdagi drama", "allegorik roman", "parabola roman", "falsafiy masal", deb nomlanadi.

"Dorian Grey surati" bilan bog'liq ko'plab masalalarda esa tadqiqotchilarning fikrlari sezilarli darajada farq qilgan, ammo romandagi portret rolini baholashda ularning fikrlari hayratlanarli darajada mushtaraklik kasb etadi.

Uayldning adabiy faoliyati rang-barang edi. Roman, qissa, ertak, tragediya, komediya kabi janrlarda o'z iste'dodini namoyon etgan va yozgan barcha asarlari o'ziga xos tarzda yorqin edi. Haqiqiy so'z ustasi,

badiiy mahorat sohibi edi. U o'z asarlarining kompozitsiyasi, bayon uslubi, badiiy konsepsiyasi bilan e'tiborni tortadi. Uning asarlarida hayot haqiqati ta'sirli badiiy haqiqat aylanadiki, chuqur falsafiy mohiyat kasb etadi.

Natijalarni muhokama qilish.

Adabiyotshunos olimlar xatto roman Muqaddimasini ham munozara qiladilar. Uni romanning asosiy g'oyasiga qay darajada muvofiq yoki nomuvofiqligini o'z nuqtayi nazarlaridan asoslashga urinadilar, ayrimlar esa ayni ziddiyatni tabiiy, deb hisoblaydilar.

Greydan tashqari, romanda lord Genrining obrazi juda qiziq. Ko'pgina tanqidchilar uni Uayldning o'zi bilan bog'lashadi. Rabbiiy hazilkash va beadabdir. U rohatga sig'inishni sof shaklda targ'ib qiladi. Biroq, u baxtlimi? To'g'rirog'i, yo'q.

Roman birinchi nashrdan so'ng jiddiy tanqidlarga uchragan. Tanqid bu romanni axloqsiz, zararli, yoshlarni buzuvchi. deb atadi va muallifni noaniq axloqiy pozitsiyalarda ayblaydi. Inglizlarning romanning axloqsizligi haqidagi bu ayblovlar, keyin esa Oskar Uayldning shovshuvli sudlovi, u yoki bu asarning keyingi tanqidiy va adabiy tadqiqotlariga katta ta'sir ko'rsatdi. Romanda aks etgan axloqiy pozitsiya kelajakda juda aniq tendentsiya paydo bo'lishga sabab bo'ldi: "Dorian Greyning surati" ni tahlil qilishda, asosan, romanning axloqiy tomoniga, muallif nimani ifodalamoqchi bo'lganiga va haqiqatda nimani ifodalaganiga e'tibor berish lozim. Ehtimol, Uayldni ayblayotgan eng jiddiy sabab bu romandagi nomuvofiqlikdir.

Xulosa. Shuni ta'kidlash lozimki, ko'plab tadqiqotlarda Uayldning konsepsiyasini soddalashtirish tendentsiyasi mavjud. Xulosa shuki, yomonlik va fazilat hech

qanday holatda faqat “ijodkorlik uchun material” sifatida ko'rinmaydi. San'atning estetik me'yorlarida bo'lgani kabi, Uayldning badiiy talqinlari ba'zan uning nazariy bayonotlariga zid keladi va badiiy amaliyotda o'zi belgilagan chegaralardan tashqariga chiqadi. Oskar Uayldning paradoksal tabiatini tan olgan holda ham adabiyotshunoslar buni faqat “haqiqatlarni inkor etish” sifatida ko'rishga, uni an'anaviy axloqqa qarshi chiqish asosida ijtimoiy qarashlarning chuqur mohiyatini ochishga intilish, deb baholaydi. Va bu roman etikasiga mos.

Asardagi ma'no shundaki, Dorian o'ziga yovvoyi turmush tarziga yo'l qo'ydi. Uning

yomon odatlari bor edi: afyunga qaram, turli ayollar bilan ishqiy munosabatga moyil edi. Portret egasining barcha gunohlarini aks ettirgan. Portret qarigan, hastalangan. Tashqi tomondan, Dorian qarimagan va xuddi shunday go'zal ko'rinardi, lekin uning ruhi allaqachon chirigan edi. Muallif ayni noxush tasvirlar orqali ham qahramonning murakkab ruhiy dunyosini, ham mavjud muhitning illatini, ham yovuzlik va axloqsizlikning oqibatlarini ta'sirli ifodalaydi. Yozuvchining individual uslubidagi ustunlik ham shundadir.

References:

1. R. H. Devis Oskar Uayldning maktublari. London, 1962 b. 51.
2. Uayld O. Niyatlar. London. Methuen, 1908 yil, 315-bet.
3. B. Shou. Oskar Uayld haqidagi xotiralarim, 1930 yil 397-bet.
4. Uayld O., She'rlar. London, 1881 yil 16-bet.
5. Uayld O. Dorian Greyning surati. London, 1891 yil 34-bet.
6. Bodler Sh. San'at haqida. M. 1986. b. 304-305.
7. Uayld O. Ideal er. London, 1899 yil 32-bet.
8. Uayld O. Tanlovlar. Moskva 1979. - V.II, s. 348.
9. Oskar Uayld. Dorian Grey portreti // Oskar Uayld. Asarlar uch jilddan iborat. M., 2000. T.1. P.25.
10. Mukhammadjonova, G. (2020, December). ARTISTIC INTERPRETATION OF THE CREATIVE CONCEPT IN WORLD LITERATURE. In Конференции. P. 239-240.
11. Mukhammadjonova Guzalkhan. The image of a creative person in the poetry of Erkin Vohidov. ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal. Volume : 10, Issue : 11, November. - India, 2020. P. 671-678.

